

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, på promemorian Ny modell för statsbidrag till vissa ideella organisationer inom brottsofferområdet, Ds 2019:7

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk och kvinnoseparatistisk organisation vars uppgift är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom riksorganisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor och tjejer bland annat utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, ekonomiskt våld, pornografi, prostitution, sexuellt våld, trakasserier, våld i hederns namn och surrogatmödraskap. Roks är den enda riksorganisationen som bara samlar kvinnojourer och tjejourer och vi växer.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor och tjejer, men också att kvinnors och tjejers livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionsförmåga och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa båda de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor och tjejer. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor, tjejer och barn är ett systematiskt och strukturellt våld och ska därför måste ses som ett samhällsproblem.

Kärnan i Roks verksamhet är utöver opinions- och kunskapsbildande arbete stödet till lokala kvinno- och tjejourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors och tjejers livsvillkor.

Roks är en kvinnoseparatistisk organisation eftersom vi ser vikten av att kvinnor och tjejer stöttar kvinnor och tjejer. Roks är här för att ge kvinnan, tjejen och barnet en plats för att ta sig ur en relation där mannen använder våld. För att stötta och hjälpa henne krävs att vi påverkar reformer.

Roks anser att den våldsutsatta, vilket oftast är en kvinna eller tjej, sällan är i fokus och vi kommer därför kommentera denna promemoria utifrån henne.

Inledande och sammanfattande synpunkter

Roks noterar att promemorian berör kvinnors, tjejers och barns levnadssituationer präglade av förtryck, våld, ibland död, och om vilken det författats internationella konventioner som Sverige har undertecknat och där våld lyfts fram som ett könat samhällsproblem. Ändå saknar promemorian utgångspunkter som på något sätt relaterar våldet till ojämlikhet och

kön, eller som ett allvarligt samhällsproblem eller en livskontext för kvinnor och tjejer i Sverige.

Roks läser vidare promemorians förslag i ljuset av den kollaps av förståelsen av kvinnojourernas verksamhet och kvinnojours- och tjejjourerörelsens organisationsform och uppbyggnad som har präglat samhällets inställning till jourrörelsen under de senare åren. Kollapsen har föregåtts av ett lösrivande av jourverksamheten från en sammanhållen förståelse av våld – dvs där organisering av kvinnor och tjejer i jourerna är den metod som följer på en analys av våldet som kopplat till kön, och som en fråga som rör stödsökande likväl som jourkvinnor och jourtjejer. På förlusten av en sammanhållen och feministisk grundad våldsförståelse – ersatt av det sociologen Nea Mellberg kallar "ett allt-och-inget - perspektiv" – har fältet sett en utveckling med byråkratisering och professionalisering av jourerna, vilket i sin tur nu har landat i ett marknadstänkande. Där är neutralitetsprinciper och illa anpassade "kvalitetsindikatorer" för politisk styrning ledande.

Kort sagt är fältet där landets kvinno- och tjejjourer verkar ett sönderslaget fält och de blickar och förväntningar vi har på oss som rörelse, från kommunal och statlig nivå, formuleras efter för oss mycket oklara principer, teoretiskt och politiskt.

Roks läser utredningens språk, förståelse och förslag som konsekvensen av att samhället länge rört sig mot att se "våld" som en avgränsad fråga som berör ett fåtal/antal, med skarpa gränser mellan "hjälpare" ("volontärer") och "utsatt" och med "personer" som målgrupp och med aktörer som konkurrerar om medel på detta område.

Roks inser att den verksamhet våra kvinnojourer och tjejjourer har bedrivit och bedriver, på djupet representerar ett annat sätt att både förstå och arbeta mot mäns våld mot kvinnor och tjejer än det som kommer till uttryck i promemorian. Roks saknar ett erkännande för kvinnojours- och tjejjourerörelsens oerhörda bidrag till samhällets arbete mot mäns våld mot kvinnor och en insikt om vikten i att slå vakt om denna rörelsens fortlevnad.

Roks besvarar remissen med dessa utgångspunkter som grund, med 35 års erfarenhet av kvinnojours- och tjejjourerörelse och med Istanbulkonventionen i åtanke.

Promemorians utgångspunkter

Promemorian framhåller att nuvarande ordning innebär att "kommunernas ansvar undergrävs" avseende deras skyldigheter gentemot våldsutsatta kvinnor och barn. Detta då statliga medel syns användas för att täcka kostnader som härrör till skyddade boenden.

Roks är helt enig med promemorian om att kommunerna måste ta sitt ansvar för våldsutsatta kvinnor och barn. Roks menar dock att de farhågor som promemorian uttrycker om "att kommunernas ansvar undergrävs" döljer det faktum att kvinnojourernas hela uppbyggnad och verksamhet inte omtalas i promemorian på sätt som träffar verksamhetens innehåll. Den stora risk Roks ser är därför att kvinnojourernas verksamhet, och därmed samhällets arbete mot mäns våld mot kvinnor och stöd till våldsutsatta, undergrävs av promemorians sätt att framställa såväl problem som lösningar.

Promemorian lyfter att det finns en potentiell risk att nuvarande form av statsbidraget eventuellt kan ha bidragit till en osäkerhet kring förväntningar, uppdrag och ansvar mellan kommuners socialtjänst och ideella kvinnojourer och att denna osäkerhet riskerar att brottsoffer även fortsättningsvis blir en sidoordnad fråga i kommuners arbete, istället för att ansvaret för denna grupp integreras i kommuners ordinarie verksamhet.

Roks menar att sagda utveckling är ett symptom på hur samhället hanterar, eller snarare underminerar, frågan om mäns och pojkars våld mot kvinnor, tjejer och barn där Roks liksom Roks medlemsjourer under en lång tid sett hur språket och synsättet förändrats, och där frågan hamnar längre och längre ner på både kommuners men även politikens agenda.

Roks menar att problematiken vi skönjer med att det sker en fokusförflyttning, från att arbeta med våldsutsatta kvinnor till att även arbeta förebyggande, och att medel ska sökas ur samma förordning så som denna promemoria föreslår, kan väntas återspeglas också i kommunernas sätt att resonera. Det kan mycket väl bli så att även kommuner lägger sin budget på förebyggande och normkritiskt arbete, vilket resulterar i att det inte finns tillräckligt med medel för att ge kvinnojouren full ersättning.

Roks anser att regeringen bör ställa högre, konkreta, krav på SKL att uppfylla sin del av Sveriges åtaganden enligt Istanbulkonventionen och socialtjänstlagen. Inte som i promemorian anta att förändringar i förordningar löser problemen.

Promemorian menar att det saknas indikationer på att kommunernas bidrag till jourerna skulle ha minskats.

Roks menar att denna information inte är korrekt. Efter valet 2018 har flera av landets kvinnojourer och tjejjourer fått sina bidrag kraftigt minskade eller indragna helt av sina respektive kommuner.

6.1 En samlad förordning för statens stöd till ideella organisationer på området våld mot kvinnor

Roks stödjer ambitionen att förenkla ansökningsprocessen och anser att det är viktigt att framför allt för de lokala jourerna.

Roks avstyrker dock förslaget att samla alla verksamheter i en förordning.

Under senare år har, vilket utredningen påtalar, tämligen omfattande medel riktats mot området mäns våld mot kvinnor, i form av olika typer av bidrag. Roks medlemsjourer och Roks har fått del av dessa medel.

Dock har medlen riktats så ostrukturerat och med så korta varsel att konsekvenserna har blivit – förutom att jourerna har fått betala tillbaka medel – ett expanderande fält som rör sig i många, motstridiga, riktningar. Konsekvensen är att det i Sverige finns en synnerligen

bred mylla av verksamheter som ryms på fältet "mäns våld mot kvinnor" vilka nu föreslås ska söka medel ur en och samma förordning.

Roks ser den extremt tydliga risken att kvinnojourerna och tjejjourerna blir förlorare i denna förändring, liksom deras riksorganisation.

Roks har verkat som riksorganisation under 35 år. Roks ger årligen flera specialriktade utbildningar till sina kvinnojourer och tjejjourer, med separata träffar över hela helger. Vi är en mycket kunskapsstung organisation vars förståelse av våld är integrerad i de metoder vi arbetar efter och där de utbildningar vi ger medlemmarna vilar på ett möte mellan forskning och jourrörelse i en ständig utveckling. Kunskaper om våldets könade dynamiker och processer, liksom kunskap om olika våldskontexter – våld i namn av rykten, oskuld, heder, våld i prostitutionskontexter, incest, etc – är områden vi såväl följer som bidrar till att utveckla och föra ut kunskap om till våra medlemmar.

Roks har också varit centrala i arbetet för politiska och legala reformer på fältet mäns våld mot kvinnor. Vi tagit emot kvinnors, tjejeers och barns röster om våld och burit fram dem till samhället, bara med de våldsutsattas intressen för ögonen. Roks kraft som rörelse visade sig mycket riktigt i det gemensamma ställningstagande som våra jourer gjorde att inte gå med i den upphandling av "skyddade boenden" som några kommuner i Stockholm gick ut med i våras. Vi finns för att stötta kvinnor, tjejer och barn och för att förändra samhället till det bättre för dem. Vi låter inte våra metoder korrumpas och vi är mycket måna om kvaliteten i arbetet. Vi slår vakt om de våldsutsattas intressen.

Givet det stora tryck som dock finns i Sverige att "arbeta med våld", kombinerat med språk och förståelser som likt promemorian uttrycker allt svagare förståelser för samhällsproblemet mäns våld mot kvinnor och tjejer, finns det synnerligen goda grunder för oss att frukta att följderna av en gemensam förordning inte kommer att bidra till bättre insatser mot mäns våld mot kvinnor och tjejer, men väl till ett försvagande av kvinnojours- och tjejjourrörelsen.

Promemorians flagranta brist på erkännande av det faktiska och omfattande samhällsproblem som mäns våld mot kvinnor utgör (dvs frånvaron av diskussion om förevaron av uppfattningar om mäns höghet över kvinnor och hur det kan påverka prioriteringar av medel i en öppen förordning) och dess bristande förståelse för hur kvinnojourerna och tjejjourerna arbetar, bär syn för sägen.

Om man av effektivitetsskäl ändå genomför förändringen så är det av yttersta vikt att tillse att det inte kommer att påverka statsbidragets storlek till kvinno- och tjejjourerna och deras riksorganisationer. Där bör beaktas:

- att riktat och konkret stöd till våldsutsatta kvinnor och tjejer är en verksamhet som vi vet ger positiva effekter och räddar liv,
- att det finns stora skillnader mellan förebyggande arbete och det direkta arbetet som kvinno- och tjejjourer utför som påverkar hur exempelvis verksamhetsplanering, resurstillsättning eller det vardagliga arbetet kan se ut,

- att kvinnojourer och tjejjourer inte kan ta semester eller stänga ner sin verksamhet på samma sätt som det förebyggande arbetet kan. Våldet sker varje dag, året runt. Till skillnad från de organisationer som arbetar med förebyggande arbete så kan arbetet ofta pausas och planeras till exempelvis "efter sommaren".
- att kvinnojourer och tjejjourer inte kan planera sin verksamhet på samma sätt som de organisationer som arbetar förebyggande. Kvinnojouren får ofta ta emot kvinnor från både sin hemkommun men också andra kommuner och detta är svårt att planera in,
- att de flesta kvinnojourer väljer att ta emot stödsökande kvinnor både via socialtjänsten men även utan en placering och så måste det kunna få fortsätta att vara. Roks undrar vem som ska betala för dessa placeringar?

Roks vill också framhålla att ett organisationsbidrag som tillgodoser en viss grundfinansiering av de lokala jourernas verksamhet skulle skapa en tryggare arbetsmiljö och möjlighet till förbättrad planering av arbetet på jouren.

Roks menar bestämt att vissa lokala jourer är beroende av att få söka bidrag från Brottsoffermyndigheten och anser att den möjligheten ska kvarstå [\[EL1\]](#).

Förordningen föreslås träda i kraft den 1 november 2019 och tillämpas första gången i fråga om statsbidrag för bidragsår 2020.

Roks ställer sig frågande till huruvida detta innebär att utbetalning sker per den 1 januari 2020 eller om utbetalning sker i maj/juni, vilket skapar problem för kvinnojourer och tjejjourer att driva sitt redan inplanerade arbete vidare.

6.1.2 En ny förordning med utgångspunkt i det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet och den nationella strategin

Tillämpningsområdet för den nationella strategin är alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck med skiftande uttryck såsom könsstymning och tvångsäktenskap. Strategin omfattar vidare prostitution och människohandel för sexuella ändamål liksom kommersialisering och exploatering av kvinnokroppen i reklam, medier och pornografi i syfte att reproducera föreställningar om kvinnors underordning.

Roks ifrågasätter starkt att en utredning av detta slag endast nämner kvinnors underordning vid ett enda tillfälle, och då i anslutning till hur den nationella strategin ser ut.

6.1.3 Förordningens tillämpningsområde och syfte

Roks menar bestämt att förordningen och fördelningen av statsbidrag bör lägga stor vikt vid mäns och pojkars våld mot kvinnor, tjejer och barn.

Roks menar bestämt att promemorian förminskar bilden av att det är oftast män och pojkar som är våldsutövare samt att det är oftast kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för våldet.

Roks efterfrågar ett förtydligande kring det aktiva arbetet med offret, vilket oftast är en kvinna eller tjej.

Roks ser ett stort behov att Istanbulkonventionen lyfts fram i förordningen och tydliggörs i ansöknings och redovisningsförfarandet och att det omfattar alla organisationer som söker stadsbidrag.

Roks menar att begreppet "våld i hederns namn" är bättre passande än "hedersrelaterat våld". Våld i hederns namn kan skilja sig åt i olika sammanhang, men är, liksom alla former av mäns våld mot kvinnor, den yttersta konsekvensen av en ordning baserad på föreställningar om dikotoma, hierarkiskt ordnade kön.

6.1.4 Organisationer som omfattas av förordningen

Promemorian föreslår att förordningen ska gälla för såväl riksorganisationer och organisationer som bedriver verksamhet av riksintresse, som ideella organisationer som verkar på lokal nivå.

Roks tillstyrker förslaget men vill förtydliga att det finns stora skillnader på riksorganisationer och organisationer av riksintresse. Roks anser också att det för att klassas som riksorganisation bör finnas kriterier om verksamhetens geografiska spridning.

Roks ser behovet av överblick över fördelningen av medel mellan riksorganisationer och deras medlemmar. Roks förordar därför en förordning där tjejjourer och kvinnojourer och deras riksorganisationer gemensamt söker medel.

6.1.5 Förutsättningar för bidraget

Roks förstår att tillgången på medel regleras politiskt. Dock vill vi framhålla att kravet på att verksamheten ska ha varit i gång i två år kan slå mot ambitioner att starta en jour i en kommun där föreningsbidrag inte ges. Roks önskar att de mkt skiftande omständigheterna ute i kommunerna beaktas rörande möjligheten att få statsbidrag för att etablera nya kvinno- och tjejjourer.

Roks menar bestämt att det tydligt bör framgå att arbete som riktas mot kvinnor, tjejer och barn ska prioriteras inom förordningen.

6.1.7 Formen för bidraget

Roks ställer sig positiv till att promemorian uppmärksammar de stödsamtal till brottsoffer som kvinno- och tjejjourerna tillhandahåller. Detta har tidigare ofta inte beaktats trots att den utgör en stor del av verksamheten och kräver stor finansiering.

Organisationsbidrag och verksamhetsbidrag i samma förordning

Roks anser att förslaget om ett organisationsbidrag och ett verksamhetsbidrag i samma förordning kommer att underlätta det administrativa arbetet med ansökningarna på jourerna.

Roks anser att förslaget om att organisationsbidraget bör begränsas till att avse endast den "ordinarie verksamheten" (en uppdelning vi inte förstår/vill acceptera) måste förtydligas med många exempel för att inte åter igen skapa förvirring om vad man får ta upp och inte får ta upp i sin ansökan.

Roks medlemsjourer har i olika sammanhang uttryckt starka önskemål om att erhålla en grundfinansiering för den ordinarie verksamheten genom statsbidrag.

6.1.8 Handläggning av bidragsärenden

Roks tillstyrker Socialstyrelsen som handläggande myndighet.

Roks vill poängtera att skälet till att många organisationer har fått betala tillbaka pengar är då både utlysningen och pengarna kommer sent på året och jourerna inte haft tid att planera och utföra den verksamhet som de önskat. Detta nämns inte i utredningen och Roks anser det viktigt att lyfta orsaken till att pengar betalats tillbaka så det inte framstår som om att pengarna inte behövs.

Roks stödjer förslaget om att jourerna ska kunna söka statsbidrag för två år i taget, med följande tillägg: att det beträffande verksamhetsbidraget ska vara möjligt att inkomma med en kompletterande ansökan för år två. För vissa jourer är det svårt att i detalj veta ca 2 ½ år i förväg vilka projekt som verksamhet har behov av.

Roks anser att tidsperioden bör kunna förlängas från två år till fyra år för att skapa en långsiktig planering av verksamheten och ekonomisk stabilitet.

Roks ställer sig frågande till att redovisning ska ske senast 1 mars året efter. De flesta ideella organisationer har sina årsmöten under mars månad och tar fram bokslut och sammanställning av året till mötet. Ofta tas relevant information till redovisning ut för respektive redovisning från den informationen. Roks föreslår att redovisning till Socialstyrelsen bör göras senast 1 april året efter, eller om möjligt än senare.

6.2 Ekonomiska förutsättningar för ideella organisationer som driver skyddade boende

Promemorian menar att ersättningen till ideella kvinnojourer som tar emot enskilda i ett skyddat boende på uppdrag av en socialnämnd är uppdragsersättning. Regeringen bör ge en lämplig aktör i uppdrag att undersöka hur kommunerna anlitar enskilda verksamheter och finansierar insatsen skyddat boende. Ekonomiskt stöd till ideella organisationer som driver skyddade boenden kan lämnas under förutsättning att det finns ett tillämpligt undantag för stödet i EU:s statsstödsregler.

Roks ställer sig mycket kritiska till promemorians resonemang då det utgår från att det skyddade boende är en ekonomisk verksamhet som skiljer sig från resten av kvinnojourens verksamhet. Roks menar att detta inte är fallet.

8.2 Konsekvenser för jämställdheten

Roks anser att promemorians jämställdhetsanalys är mycket svag för att inte säga obefintlig.

Roks menar att det att förordningen har samma tillämpningsområde som den nationella strategin kan komma att snedfördela stadsbidraget i så måtto att det sker en fokusflyttning till förebyggande arbete.

Roks anser att promemorians stundtals könlösa språk och svepande meningar kring ojämlikhet och ojämställdhet underminerar sakfrågan – vi uppfattar framtiden närmast som att vi manas att administrera våldet, tillsammans med en kompott av hugade aktörer och med malplacerade styrdokument kring verksamheten.

Promemorian har valt att använda könlösa termer så som *brottsoffer*, *våldsutsatt* och blandar begreppen *våld mot kvinnor* och *våld i nära relationer* utan att klargöra för hur begreppen, enligt utredningen, skiljer sig åt. Inte heller synliggörs våldsutövaren eller den som utsatts för våldet. I en skrivning av detta slag är det oerhört viktigt att våldets strukturer synliggörs och att det inte är svepande termer och ett osynliggörande av kön, makt och våld och hur dessa hänger ihop.

På ett flertal ställen lyfter promemorian upp den nationella strategin för att uppnå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet. De jämställdhetspolitiska målen vilar på ett erkännande av en könsmaktsordning och har identifierat ett flertal områden där samhällliga strukturer skapar ojämställda förutsättningar, men även hur samhället bidrar till ojämställda strukturer. Istanbulkonventionen som Sverige undertecknat manar staterna att förstå mäns våld mot kvinnor som del i och en konsekvens av en ojämlik genusordning. I och med detta ser vi det problematiskt att en utredning av detta slag osynliggör samhällets maktstrukturer och kvinnors underordning, där mäns våld mot kvinnor är ett av de många förekommande sätten där maktordningen säkerställs och kvarstår.

Författare till detta remissyttrande är Caroline Högstedt och Elin Lindsmyr, båda styrelseledamöter för Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks). I den slutliga handläggningen har även ordförande Jenny Westerstrand deltagit.

Stockholm den 2019-08-14

Jenny Westerstrand
Ordförande Roks

[\[EL1\]](#) Medel från Brottsofferfonden utgör ett viktigt komplement till det aktuella organisationsbidraget med förslaget ansökningsförfarande, då tidsperioden för ansökan till utbetalning från Brottsofferfonden sällan överstiger fyra månader.